

СКАРБЬ ФАЛЬШИВИХ МОНЕТ XVII СТ. ІЗ С. СОКІЛКИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Село Сокілка знаходиться у південній частині Полтавської області, в трикутнику поміж селами Келеберда, Кобеляки та Царичанка. Воно розташоване на обох берегах р. Ворскла; та на сучасних картах дана під двома назвами: Сокілка – для лівобережної її частини та Правобережна Сокілка – для другого берега.

У XVII ст. село Сокілка мало статус містечка. З 1660 до 1764 рр. тут була розташована однойменна сотня Полтавського полку [2, с. 154]. Відома й початкова назва села – Соколець. На правому березі Ворскли височить останець «Сотницька гора», є тут і залишки редутив XVII ст. На картах XIX ст. на лівому березі були вказані хлібний та винний магазини, а також продовольчі склади. На сьогоднішня Сокілка займає вдвоє меншу площу, і на її покинутій частині місцеві жителі та приїжджі «шукачі давнини» знаходять кераміку, монети та залишки побутових речей XVII – XIX ст.

Восени 2008 р. у лівобережній частині колишніх Сокілок було знайдено комплекс речей XVII ст., який можна вважати монетно-речовим скарбом. До нього ввійшли: масивний литий перстень, поряд з котрим лежав невеликий стос зліплених окислами монет, які після очистки виявилися відливками, що імітували польські гроші початку XVII ст.

Перстень розмірами 2,5×2,5×1,7 см відлито з білої олов'янистої бронзи в роз'ємну форму, шов від котрої добре видно на внутрішній поверхні шинки. Плаский щиток овальної форми розмірами 2×1,7 см мав невиразне зображення особистого гербу (рис. 1. 1.). Через розпливчатість деталей можна описати тільки основні його риси. У центрі вміщено гербовий щит іспанського типу, тобто із закругленим нижнім краєм. На ньому зображено зірку під муром з трьома зубцями. Над щитом знаходиться трилисник, із боків котрого позначено дві неясні фігури. Гербовий щит оплямовано волютами і все зображення вміщено в овальну рамку. Скоріш за все, перстень не використовувався в якості печатки, тому що зображення не були підгравійовані. Для перетворення персня на печатку достатньо було трохи поглибити деталі різцем, що для майстрів-золотарів того часу було нескладно.

Репліки зі срібних монет польського короля Сигізмунда III відлиті з олов'янистої бронзи біло-сірого кольору. Всі 20 екземплярів поділяються за двома номіналами: трьохгрошовиків – 8 екземплярів та шестигрошовиків – 12 екземплярів. Таким чином, загальна ціна дорівнює 96 грошам або майже трьом талерам – досить значній на той час сумі.

Всі трояки відлиті з одного прототипу 1622 р. (рис. 1. 2.). На лицевому боці зображення погруддя Сигізмунда профілем праворуч. По колу напис: SIG·III·D·G·REX·POL·M·D·L. На зворотному боці в верхній частині – маленький герб з перев'язаним снопом, так званім, «Снопком Вазів», з боків котрого вміщено Польського орла та Литовську – «Погонь». Над ним зверху знак номіналу – римська цифра III, під гербами дата – 1622. Нижню частину монетного

поля займає напис з трьох рядків: GROS·ARGE/TRIP·REGN/POLONIE, під нею знак підскарбія – «Сас» [3, табл. XVIII. № 286]. Всі монети мають недоливи з краю, рельєф має нечіткі контури, поміж букв збереглися залишки від срібління, групу монет оброблено напилком.

Шостаки відлиті таким же чином, але прототипів для них було використано два – з датами 1624 та 1626 рр. (рис. 1.3.). На лицевому боці: погруддя Сигізмунда III праворуч, по колу напис – SIGIS:III:D:G/ REX:POL:M:D:L, знизу герб «Сас» для монет 1624 р. та «Пулкозец» датованих для – 1626 р. На зворотному боці вміщена композиція з трьох фігурних щитів з Польським та Литовським гербами у верхніх двох, та «Снопком Вазів» на нижньому щиті. Над гербами – цифра VI під короною, яка позначає номінал. По колу напис GROS·ARGE·SEX·REG·POL·1624 або 1626 (рис. 1.3.). Гурт та краї монет зі слідами напилка, чотири екземпляри монет мають глибокі тріщини.

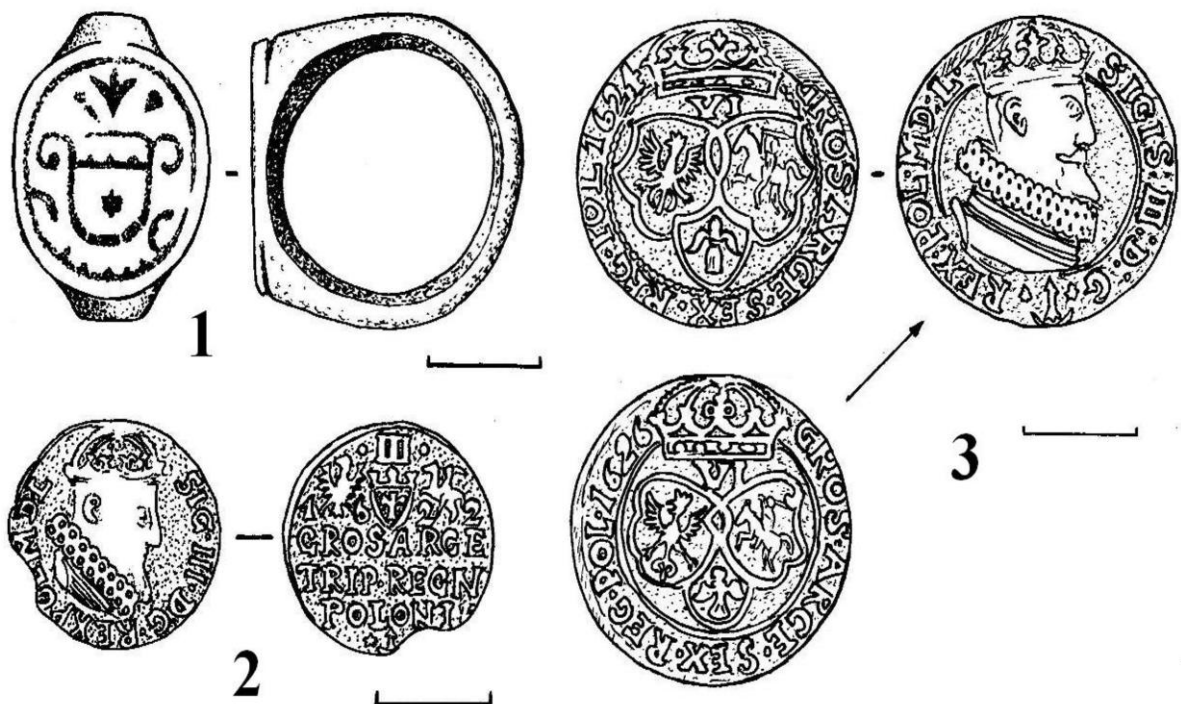

Рис. 1. Знахідки зі скарбу:

1 – перстень; 2 – литий трояк; 3 – литі шостаки.

На сьогодні ми маємо справу з першою знахідкою скарбу, який цілком складається з литих підроблених монет. Одноманітність комплексу дозволяє припустити, що перстень і монети виготовлені одним місцевим майстром. Про це говорять метал, техніка відливання і обробки, а також використання для усіх двадцяти підробок лише трьох монет прототипів. Щодо датування знахідки зауважимо, що західноєвропейська, насамперед, польська, монета побутувала на українських землях майже до кінця XVII ст. [1, с. 177-178]. Однак, це стосується, в першу чергу, найбільш вживаного номіналу – півтора гроша, тобто півторака. Монети номіналом – три, і тим паче, шість грошей вийшли з обігу дещо раніше, через більш високу пробу срібла. Скоріш за все, скарб можна датувати першою половиною XVII ст., коли у населення України було в достатній кіль-

кості монет великих номіналів. На наш погляд, з середини XVII ст. масово підроблялася найбільш вживана монета – півторак.

Для порівняння наведемо приклад Самарі – Богородицької фортеці, де знайдено вже п'ятнадцять підроблених півтораків та два трояка, всі вони карбовані, а не відлиті. Однак, поставити на потік виготовлення досить досконалих карбованих підробок, можливо було лише при певному знанні монетної справи, чого бракувало майстру із Сокілок.

Бібліографічні посилання:

1. Археологія доби українського козацтва XVI – XVIII ст./ Під ред. Д.Я. Телегіна. – К., 1997. – С. 177-178.
2. Білоусько О. А., Мокляк В. О. Нова історія Полтавщини. Друга половина XVI – друга половина XVIII ст. / О. А. Білоусько. – Полтава: Оріяна, 2003. – 261 с.
3. Zagorski I. Monety dawnej Polski. Tablice (I – LX). / I. Zagorski. – Warszawa, 1969.